

4511.461
С Р 26

ВОЛИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Савчук Світлана Іванівна

УДК 78.5-65.071.1

**ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЛЕГКА АТЛЕТИКА»**

24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Луцьк - 2000

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АН України
Пісімчук Андрій Сергійович,
Волинський державний університет імені Лесі Українки, завідувач кафедри теоретичної психології

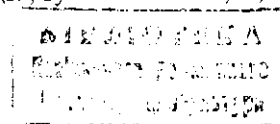
Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шняп Богдан Михайлович,
Тернопільський державний педагогічний університет імені Шевченка Івано-Франківська кафедра теоретичних основ методик фізичного виховання,
кандидат педагогічних наук
Курши Валентина Ігорівна,
Львівський державний інститут фізичної культури, доцент кафедри теоретичних основ фізичного виховання

Провідна установа: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, кафедра фізичного виховання та спорту, Міністерство освіти України, м. Київ

Захист відбудеться 26 лютого 2000р. об 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К.32.051.02 у Волинському державному університеті імені Лесі Українки (43021, м.Луцьк, вул.Винниченка,30)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Волинського державного університету імені Лесі Українки (43021, м.Луцьк, вул.Винниченка,30).

Автореферат розіслано 25 січня 2000 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Цвесь А.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап державотворення в Україні вимагає реформування всіх сторін життєдіяльності людини, зміни її світогляду, свідомості, ставлення до явищ суспільного життя. Попередній державний устрій формував людину, нездану до активного творчого способу життя, самостійного прийняття рішень, пошуку нових підходів до змісту, форм і методів практичної діяльності. Все це стосується і сфери фізичної культури.

Специфіка педагогічної діяльності спеціалістів у галузі фізичної культури і спорту зумовлює необхідність оволодіння професійними знаннями та вміннями як загальнопедагогічними, так і такими, які мають свою специфіку й відображають багатокomпонентну творчу діяльність учителя фізичної культури, що відображено в класифікації спеціальностей.

Професійні знання і вміння вчителів та їх значення в навчанні дітей досліджували відомі вчені минулого і сучасності: Н.Ф.Лесгафт (1988), Н.В.Кузьміна (1970), В.О.Саваст'юк (1978), А.І.Щербачков (1980) та ін. Питанням удосконалення професійно-педагогічної підготовки вчителів увагу приділяли Ф.Н.Гоноболін (1970), Г.С.Костюк (1980), Н.В.Кузьміна (1970). Згідно з науковими дослідженнями Б.М.Шияна (1997), Г.В.Ложкіна (1998), В.І.Завицького (1998), С.І.Приступи (1996), А.В.Цьося (1994), О.І.Смеля (1988) слід зазначити, що головною умовою становлення професійної майстерності вчителів фізичної культури є рівень сформованості професійно-педагогічних знань, умінь та навичок.

Вивчення стану спеціальної підготовки студентів факультету фізичного виховання показало, що вона здійснюється без достатньої педагогічної спрямованості. Серед цілої низки спеціальних дисциплін навчального плану провідне місце за кількістю годин належить фізичній активності. Ознайомлення з науковою літературою і практичною роботою факультету фізичного виховання свідчить про те, що значення з метою фізичної активності спрямовані в основному на вивчення техніки дитинства. Місце і значення фізичної активності у формуванні педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя фізичної культури вивчені недостатньо.

Отже, актуальність даного дослідження зумовлена, з одного боку, об'єктивними суспільними потребами в підготовці висококваліфікованих учителів фізичної культури, які відповідали б вимогам сьогодення, були здатні формувати фізичну культуру учнів; з іншого – відсутністю теоретико-

59/2

методичного забезпечення викладання спортивно-педагогічних дисциплін, зокрема легкої атлетики як професійно та педагогічно орієнтованого предмету.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Інтернетивну роботу виконано згідно з держбюджетною науковою темою Волинського державного університету імені Лесі Українки "Педагогічні підходи до організації роботи з обдарованими індивідуумами в системі паролінійної освіти" (номер держреєстрації 0197U0049782, цифр теми 21-97).

Мета дослідження – розробити й експериментально перевірити методику формування професійно-педагогічних знань та вмінь у студентів факультету фізичного виховання у процесі вивчення легкої атлетики.

Висновком дослідження є наступні **завдання дослідження**:

1. Визначити стан професійно-педагогічних знань та вмінь студентів.

2. Розробити й експериментально перевірити методику формування професійно-педагогічних знань та вмінь у процесі формування спеціальних знань вивчення легкої атлетики.

3. Проаналізувати методику тестового контролю як показника рівня професійно-педагогічних теоретичних знань.

4. Перевірити ефективність запропонованої методики формування професійно-педагогічних знань та вмінь у процесі вивчення легкої атлетики.

Наукова новизна дослідження полягає в:

– у визначенні структури професійно-педагогічних знань та вмінь учителя фізичної культури і процесі вивчення легкої атлетики. Також встановлено загальні характеристики перворядних знань та вмінь;

– у визначенні компонентів та показників формування спеціальних педагогічних знань та вмінь;

– у встановленні рівнів розвитку перворядних знань та вмінь (вищий, середній та низький), критеріїв їх оцінювання за допомогою тестового контролю;

– у розробці варіантів індивідуальних завдань із застосуванням активних методів навчання.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати доповнюють положення щодо професійних знань і вмінь учителя фізичної культури та умов їх формування у процесі професійної підготовки. Розроблено спеціальні завдання з урахуванням індивідуальних можливостей студентів та вдосконалено програми з легкої атлетики, спрямовані на розвиток професійних знань та вмінь. Обґрунтовано методики тестового контролю якості професійних

знань студентів у процесі викладання дисципліни "Легка атлетика" у вищих закладах освіти.

Особистий внесок автора полягає в розробці науково обґрунтованого методики формування першорядних знань та умінь майбутніх учителів фізичної культури у процесі вивчення легкої атлетики. Запропоновано методику вивчення навчання з використанням різних форм занять. У роботах, виконаних у співтворчості здобувачеві, належать експериментальні результати дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доводилися на всеукраїнських науково-практичних конференціях у містах Луцьку, Вінниці, Рівному; реалізовувалися шляхом публікацій у наукових та науково-методичних виданнях. Основні положення і результати досліджуваної проблеми використовуються на практичних заняттях зі спортивно-педагогічних дисциплін зі студентами факультетів фізичного виховання.

Публікації. За матеріалами дисертаційного дослідження підготовлено 9 публікацій, з яких 5 статей у фахових наукових виданнях, решта наукових робіт – у збірниках матеріалів і тез конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з вступу, 5 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Матеріал дослідження викладено на 169 сторінках друкованого тексту, містить 23 таблиці, 4 рисунки. Перелік використаних наукових джерел містить 216 найменувань, у тому числі – 10 зарубіжних.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та завдання дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення роботи, особистий внесок автора, вказується сфера апробації основних результатів дослідження.

У першому розділі – **"Теоретичні основи формування і контролю професійних знань і умінь та їх реалізація в практиці"** – подано обґрунтування концепції дослідження, узагальнення історичних передумов і введених науковців, порівняльний огляд історико-педагогічної літератури з проблем професійної підготовки вчителів фізичної культури. Визначено, що науковий термін "професійна підготовка", передаючи сукупність спеціальних знань, умінь, навичок, якостей, трудового досвіду, які забезпечують можливість успішної роботи за певною професією. Найбільш глибоке встановлення закономірності формування особистості вчителя фізичної культури зведено в роботах Б.М.Шияна (1993, 1997), Ю.М.Шкретія (1996), О.В.Петушина (1996).

О.І.Смія (1985) та ін. Окремі аспекти підготовки вчителів фізичної культури відображено в роботі С.Ю.Балоєнка (1994).

Вивчення особливостей діяльності вчителя фізичної культури впливає на формування теоретичних положень відомих педагогів в області Н.В.Кузьміної (1970) та В.О.Счастливна (1978).

Відомо, що вирішальною ознакою професійної придатності до роботи вчителя є професійно-педагогічна спрямованість особистості. Однак, як свідчать результати численних досліджень, відображених в роботах Б.М.Шияна (1996), Н.Ю.Зубанової (1998), значна кількість студентів, які навчаються на факультетах фізичного виховання, не мають чіткої уяви про суть образу професії та професійні завдання, які їм належить розв'язувати після закінчення вищих закладів освіти. У процесі приватного та спрямованого вивчення та виховання особистості деякою мірою впливають розширяє знання, що відносяться її готовність до педагогічної діяльності. Разом з тим має місце значна різниця функціональним можливостям спеціаліста – вчителів фізичної культури факультету фізичного виховання – зокрема в частині знань.

Метою дослідження було визначити стан професійної підготовки факультету фізичного виховання з огляду на вимоги державних стандартів та вимог навчальних курсів. Це дослідження було проведено з метою з'ясування зв'язків процесу підготовки вчителів фізичної культури з вимогами державних стандартів та вимог навчальних курсів, а також з метою визначення умов, які впливають на формування знань, умінь та навичок.

У другому розділі „Методи та організація дослідження” подано загальну характеристику використаних методів дослідження. Для реалізації сформованих задач надано опис загальної методики педагогічної роботи; організаційні (порівняльні, комплексні), теоретичні (аналіз педагогічної педагогічної літератури); експериментальні (експериментальні та формальні експеримент); системно-рівневий аналіз (рівняння педагогічної діяльності системний аналіз і прогнозування); методи узагальнення (структурно-психологічних характеристик, метод полярних балів і картка особистості).

У дослідженні взяли участь 200 студентів інституту фізичної культури і здоров'я Волинського державного університету імені Лесі Українки та 100 учителів фізичної культури м. Луцька та Волинської області. Експеримент тривав протягом 1994-1999 рр. і охоплював три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому етапі (1994-1995 рр.) вивчено та проаналізовано педагогічно-методичну літературу з проблеми професійної підготовки вчителів фізичної

культури, обґрунтовано метологію дослідження мету її змісту експериментальної роботи.

На другому етапі (1998-1999) здійснено формування експерименту з використанням експериментальної моделі шкільного свистка з метою вивчення впливу шкільного свистка на мотивацію, інтерес, якість виконання першорядних знань та умінь.

На третьому етапі (1999-2000) ретельно вивчено вплив шкільного свистка на експериментальні знання, результати яких порівняно з навчальною та педагогічною практикою студентів.

У третьому розділі – **“Стан професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури”** – за результатами анкетного опитування провідних фахівців виокремлено першорядні знання, уміння та їх компоненти, якими повинні оволодіти студенти факультетів фізичного виховання під час навчання у вищих закладах освіти та визначено рівень їх розвитку. Результати анкетування вчителів фізичної культури показують, що до основних знань належать: знання індивідуальних особливостей дітей; знання засобів і методів навчання; знання техніки фізичних вправ; знання методик розвитку фізичних здібностей; знання передового досвіду роботи; знання організації власної діяльності та діяльності дітей.

Аналіз проведеного анкетування дає змогу визначити й першорядні вміння, без яких практична діяльність буде неефективною: вміння планувати навчально-тренувальний процес; вміння здійснювати показ вправ і контролювати техніку їх виконання; вміння визначати помилки, їх причини і шляхи їх виправлення; вміння регулювати фізичне навантаження; вміння впроваджувати елементи новизни в навчальний процес; вміння контролювати процес засвоєння знань.

Проаналізувавши програми з легкої атлетики для фахівців фізичної культури, ми бачимо, що формування загальних знань та умінь проводиться недостатньо. Якщо під час вивчення знань з виховання студентів здійснюється *прямий метод організувати вивчення знань, то ми зможемо спостерігати* до семінарських, лабораторних занять зворотним шляхом створити та у процесі педагогічної діяльності він буде приєднувати знання і уміння.

За навчальним планом загальноосвітньої школи на курс “Фізична культура” припадає понад 17% від загального обсягу годин (134). Хоча уроки легкої атлетики за програмою проводяться лише з четвертого класу, елементи моту та метань містяться в інших розділах програми (гімнастика, спортивних та рухливих іграх). Тому студентам на практичних заняттях необхідно досконало

вивчати техніку всіх видів легкої атлетики, передових програм та засобів, які використовуються для вивчення техніки фізичних вправ.

На основі аналізу комплексної програми з фізичного виховання загальноосвітніх шкіл та програми "Легка атлетика" факультету фізичного виховання нами виокремлено знання та вміння, які мають безпосереднє значення для формування професійно-педагогічної підготовки. Зміст професійної підготовки вчителя фізичної культури складають специфічні рухові й педагогічні вміння. До рухових умінь належить володіння технікою фізичних вправ шкільної програми. Ці вміння теж належать до педагогічної техніки, за допомогою якої вчитель передає знання учням.

На основі результатів дослідження визначено рівні сформованості у студентів другого курсу першорядних знань та умінь (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості першорядних знань та умінь майбутніх учителів фізичної культури

Знання	Е.Г.	К.Г.	Уміння	Е.Г.	К.Г.
Підвищення рівня особливостей дітей	2,5	2,1	Планувати навчально-тренувальний процес	2,4	2,3
Забезпечення методів навчання	2,3	2,2	Успішно виконувати контрольовані технічні виконання	2,4	2,4
Техніки фізичних вправ	2,4	2,5	Визначати помилки та причини і шляхи їх виправлення	2,4	2,3
Методик розвитку фізичних здібностей	2,2	2,3	Регулювати фізичне навантаження	2,3	2,1
Передавання досвіду роботи	2,2	2,2	Упроваджувати елементи новизни в навчальний процес	2,4	2,5
Організації власної діяльності і діяльності дітей	2,3	2,4	Контролювати процес засвоєння знань	2,1	2,5

Примітки:

Е.Г. - експериментальна група, К.Г. - контрольна група

Рівень професійності та готовності до роботи майбутніх учителів фізичної культури невисокий – характеризується значною неоднорідністю результатів – має резерви для покращення. Середні величини сформованості першоранжових знань та умінь у студентів контрольної й експериментальної груп нижчі середнього рівня. Так, зокрема, студенти незадовільно знають засоби та методи вивчення. Мають низький рівень знань методик розвитку фізичних якостей, не вміють вміють використовувати передовий педагогічний досвід, а також не вміють визначати помилки, причини їх виникнення, вчасно і грамотно виправляти їх і регулювати фізичне навантаження.

Значне місце в діяльності вчителя фізичної культури посідають уміння здійснювати контроль за процесом засвоєння знань (В.І Курно, 1996). Аналіз наукових джерел та практики дали змогу встановити, що на сьогодні у вищій школі переважають усні форми контролю знань. Виняткову роль відіграють методи тестових та інших контрольних вирав.

Під час вивчення курсу "Легка атлетика" розроблено тестові контрольні завдання, які дали змогу визначити, чи здатен студент самостійно:

а) відтворювати інформацію;

б) застосовувати її в різноманітних типових ситуаціях, що не вимагають здійснення жiadкої нової інформації.

Тестові завдання на доповнення чи з пропуском за своєю формою мають вигляд незакінченого стверджувального речення, у якому пропущені слово або низка елементів тексту. Для забезпечення об'єктивності контролю нами також розроблено критерії оцінювання його результатів. За кожну правильну відповідь тестового завдання нараховувався один бал, а за неправильну – нуль. Така модель оцінювання є простою і зручною для застосування в умовах діяльності факультетів та інститутів фізичної культури.

У четвертому розділі – **“Формування професійної підготовки вчителів фізичної культури у процесі занять легкою атлетикою”** – об'єктивно експериментальну методику визначено основні результати досліджень за періодом Festивалі підготовки студентів експериментальних та контрольних груп, приведено їх порівняльний аналіз. Дослідницько-експериментальні роботи показали, що підготовка наших підлас провадиться практично виключно за допомогою легкої атлетики і методиками, які повільно до себе такі методи передають інформаційно-повідомовальні – повільно іноді постративні – чужою чужою дослідницькі.

Експериментальна частина дослідження складалася з трьох етапів. На кожному з яких ми прагнули поступово формувати професійно-педагогічні

й зацікавити особистісно орієнтованими знаннями та робочими компетенціями першорядних знань та умінь студентів досягти професійно-педагогічної спроможності їхньої роботи. Першим етапом передбачав професійно-педагогічну підготовку студентів другого курсу, другим етапом – студентів третього курсу, третім етапом – четвертого курсу.

Програма професійно-педагогічної підготовки студентів другого курсу передбачала використання інформаційно-повідомлювальних методів навчання і ставила такі конкретні завдання:

1) створити правильне уявлення про техніку виконання легкоатлетичних вправ, які вивчаються на другому курсі, та навчити їх формування в учнів уявлення про вправи легкої атлетики;

2) навчити розробляти концепт уроку з фізичного виховання з елементами рухливих ігор для учнів молодших класів, що готують до виступів на легкоатлетичних вправ;

3) навчити студентів організувати групу під час проведення підготовчої частини уроку;

4) дати студентам знання про методи вивчення легкоатлетичних вправ і засвоєння засобів їх удосконалення;

5) навчити студентів аналізувати педагогічну діяльність однієї курсантки, які проводять підготовчу частину уроку;

6) навчити проводити експрес-тестування з фізичної підготовки спеціалістів;

7) навчити студентів спостерігати за проведенням занять іншими особами;

8) сформулювати уявлення про послідовність виконання вправ і їх співзв'язування;

9) навчити сприймати рухові дії, які демонструються викладачем за допомогою прийомів жестикуляції, які можуть використовуватись у педагогічній роботі з учнями;

10) ознайомити з методами евристичного мислення.

Відповідно до визначених нами методів навчання для розвитку та формування першорядних знань і умінь студентів розроблено комплекс завдань, що сприяли формуванню творчої активності особистості та актуалізували мислення студентів.

На третьому курсі застосовувалися інформаційно-повідомлювальні та частково-пошукові методи навчання, які сприяли:

4) створення психічних умов для вивчення техніки легкоатлетичних видів спорту починаючи з третього курсу;

5) навчання студентів формувати зміст уроків для учнів 5-9 класів з використанням рухливих ігор з елементами легкої атлетики та їх поєднання з іншими розділами шкільної програми;

6) навчання студентів визначати виховні завдання на уроках з використанням легкоатлетичних вправ;

7) навчання студентів щодо рухових дій учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей;

8) навчання студентів оцінювати якість виконання легкоатлетичних вправ;

9) навчання повідомляти нові знання за допомогою евристичної бесіди;

10) навчання формулювати суперечності у процесі навчання;

11) навчання полегшувати умови під час вивчення видів легкої атлетики;

12) навчання визначати шляхи та етапи пошуку прийняття і правильних рішень у процесі вивчення техніки легкоатлетичних вправ;

13) навчання студентів спостерігати за якістю виконання вправ та виправляти помилки.

Отже, на другому етапі у процесі використання вказаних і розв'язаних зазначених завдань ми мали змогу сформулювати у студентів такі знання та уміння:

– знання техніки фізичних вправ;

– знання організації власної діяльності й діяльності дітей;

– знання методик розвитку фізичних здібностей;

– уміння здійснювати показ вправ та контролювати техніку їх виконання;

– уміння фіксувати помилки, вчасно і грамотно виправляти їх.

На другому етапі до студентів експериментальної групи ставилися підвищені вимоги щодо навчальної діяльності, у процесі якої формувалися професійні знання та вміння. Особливу увагу приділяли розвитку самостійності і творчості.

На цьому етапі нами розроблено теоретичні та практичні завдання різної складності. Це давало змогу студентам працювати на рівні набутих знань та умінь і покращити ним свою професійну підготовку. На третьому етапі (четвертий курс навчання) засвоювалися шляхи реалізації дослідницького методу навчання у практичній діяльності й розв'язувалися такі завдання:

1) навчити ставити пізнавально-практичні завдання;

- 2) навчити розв'язувати мислительні задачі;
- 3) навчити розв'язувати практично-експериментальні задачі;
- 4) навчити проводити спостереження;
- 5) навчити висловлювати передбачення, гіпотези, обмірковувати можливі наслідки;
- 6) навчити складати план пошуку;
- 7) навчити використовувати ідеомоторне тренування у процесі виконання легкоатлетичних вправ;
- 8) навчити розробляти зміст уроку легкої атлетики для учнів 9-11 класів;
- 9) навчити студентів ставити оздоровчі завдання на уроках легкої атлетики;
- 10) навчити студентів розробляти зміст сюжетних уроків та уроків дільних ігор на основі матеріалу з легкої атлетики;
- 11) навчити передавати знання учням з урахуванням їх віку та особливостей;
- 12) навчити застосовувати різноманітні методи опіювання і діяльності під опієністю учнів старших класів;
- 13) опіювання ефективності різних способів демонстрації вправи легкоатлетичних видів, які вивчаються протягом навчання.

Третій етап мав узагальнюючий та інтегрований характер. Завдання були складнішими. У кожному з них мисливець повинен був зрозуміти різні розділи циклу вправ з вправи програми з легкої атлетики.

Експериментальна методика на третьому етапі передбачала формування знань організації власної діяльності й діяльності дітей, забезпечення необхідних умов для повноцінного проведення занять та змагань, керування вчителем учнів під час проведення навчальної практики. На заняттях студент був зобов'язаний організувати групу чи клас для виконання завдань уроку. До занять він підготував реманент та місце для проведення уроку. Також під час проведення заняття потрібно було уміти спрямувати колектив на розв'язання основних завдань уроку, ефективно діяти під час виникнення несподіваних ситуацій.

До головних умов, що забезпечували в експериментальних групах успішну професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури, належать:

- постійність формування знань та умінь у студентів;
- індивідуальний підхід у процесі планування і здійснення професійної підготовки;

удосконалення змісту і високоякісного виконання процесу, та особа, яка виконала розроблені нами творчі завдання та тестового контролю.

активізація процесу навчання

орієнтація на професію педагога та підготовку в цій формі навчання

Основними механізмами педагогічного керівництва процесом професійної підготовки студентів експериментальної групи були:

розуміння студентами необхідності оволодіння перелюкними знаннями та уміннями;

самоаналіз та самооцінка своєї педагогічної діяльності;

творча активність студентів спрямована на подолання творчих ситуацій, що виникли в процесі діяльності експериментальних груп.

Ефективність розробленої методики формування професійної підготовки перевірялася шляхом педагогічного експерименту зі студентами шостого курсу з фізичної культури м. Волинського державного університету імені Лесі Українки. Педагогічний експеримент проводився в чотирьох групах другого курсу, дві з яких (21-22) склали контрольну групу, а дві (23-24) експериментальну. Рівень знань, умінь та готовність до педагогічної діяльності за результатами констатуючого експерименту у всіх групах був однаковою.

Експеримент полягав у використанні в процесі організації навчально-виховного процесу розробленої нами методики формування професійно-педагогічної підготовки. Контрольна група продовжувала навчання за традиційною методикою.

Лекції з легкої атлетики спрямовувалися на формування професійно-спрямованості майбутнього вчителя, ознайомлення студентів з основами напрямками, засобами й методами оздоровчя та виховної роботи з школярами досвідом роботи краіних учителів України.

У процесі проведення практичних занять важливого значення приділялося їх методичному й технічному забезпеченню виховних ретів. Це давало змогу порадіту засвоєнням техніки фізичних вправ, передбачених програмою, оволодіння прийомами педагогічної техніки навчання цих вправ і збагатити арсенал педагогічної майстерності.

Методика організації навчальної діяльності майбутніх учителів фізичної культури передбачала застосування тестових методик для визначення рівня засвоєння теоретичних знань студентів, розв'язання ситуаційних завдань, застосування активних методів навчання в різних формах занять. Запропонована система мала дослідницькі, проблемні моменти, які сформували

студентів у становищі експериментаторів, спонукали вдійснювати їх самостійно і творчо.

Навчальні завдання, професійні ситуації максимально наближалися до реальних умов педагогічної діяльності, що давало змогу не тільки виявити знання предмету, а й вгадати їх реальне ставлення до обраної професії та глибоку розуміння її специфіки. Вони спонукали студентів самостійно працювати, формувати інтерес до предмету й об'єктивну самооцінку, стимулювали до активного засвоєння навчального матеріалу. На нашу думку, варіативність завдань забезпечувала індивідуалізацію навчання та об'єктивне оцінювання знань майбутнього вчителя фізичної культури.

Слід зазначити, що запропонована методика формування професійно-педагогічної підготовки студентів доволі гнучка й дає змогу швидко трансформувати зміст навчання залежно від пізнавальних можливостей і рівня підготовленості студентів.

Ефективність системи запропонованих нами завдань перевірялася шляхом порівняння якісних і кількісних характеристик професійних знань та умінь, котрі досліджувались у студентів контрольної і експериментальної груп під час проведення всіх форм організації навчально-виховного процесу.

Середні показники, що характеризують рівень сформованості професійно-педагогічної підготовки у студентів експериментальної у контрольної груп, подано в табл. 2.

Таблиця 2

Рівень розвитку знань та умінь учителя фізичної культури до і після формуючого експерименту

Професійні знання та уміння	До формуючого експерименту			Після формуючого експерименту			Рівень
	К.Г.	Е.Г.	Рівень	К.Г.	Рівень	Е.Г.	
Знання індивідуальних особливостей дітей	2,4	2,5	Піжчий від середнього	3,7	Вищий від середнього	4,6	Високий
Знання засобів і методів навчання	2,2	2,3		3,5		4,7	
Знання техніки фізичних вправ	2,5	2,4		3,5		4,6	
Знання методик розвитку фізичних здібностей	2,3	2,2		3,5		4,4	

		Продовження таблиці 1				
Знання передового досвіду роботи	2,2	2,2		3,2		4,6
Знання організації власної діяльності й діяльності дітей	2,4	2,3		3,4		4,6
Уміння планувати навчально-тренувальний процес	2,3	2,4		3,9		4,8
Уміння здійснювати досвід вираз і контролювати техніку їх виконання	2,4	2,4	Вищий від середнього	3,7	Вищий від середнього	4,6
Уміння визначати помилки їх причини і шляхи їх виправлення	2,3	2,3		3,8		4,5
Уміння регулювати фізичне навантаження	2,4	2,3		3,7		4,7
Уміння впроваджувати елементи новизни в навчальний процес	2,5	2,4		3,7		4,5
Уміння контролювати процес засвоєння знань	2,5	2,4		3,2		4,5

Примітки: ЕГ - експериментальна група, КГ - контрольна група

Результати формуючого експерименту показали, що найбільш сформованими виявилися знання засобів і методів навчання, індивідуальних особливостей дітей, техніки фізичних вираз, уміння планувати навчально-тренувальний процес, регулювати фізичне навантаження, здійснювати контроль вираз і контролювати техніку їх виконання. Найменш сформованими виявилися знання методик розвитку фізичних здібностей, уміння визначати помилки і шляхи їх виправлення.

Внаслідок постійної систематичної роботи щодо розв'язання педагогічних завдань і професійних ситуацій студенти експериментальної групи оволоділи методикою професійного аналізу й умінням приймати рішення. Вони активно пропонували один чи навіть більше варіантів вирішення конкретної проблеми, що свідчить про достатньо високий рівень і професійної підготовки.

Застосування запропонованої методики професійної підготовки вчителів фізичної культури показало високу їх ефективність. Це дає підставу

рекомендувати результати дослідження для широкого використання в навчальному процесі при вивченні інших спортивно-педагогічних дисциплін на всіх факультетах фізичного виховання в Україні.

У п'ятому розділі **“Аналіз і обговорення результатів дослідження”** підсумовуються результати дослідження. У процесі дослідницької роботи отримано три групи даних: дані, які підтверджують (1 група), дані, що доповнюють існуючі розробки (2 група), та нові дані з обраної проблеми.

До першої групи належать також дані про недостатній рівень сформованості у студентів першорядних знань та умінь на початковому етапі навчання у вищих закладах освіти й недостатнє уявлення студентів про необхідні професійні якості фахівця фізичної культури (О.І.Сметь, 1985; Б.М.Шняк, 1996).

До другої групи отриманих нами результатів належать дані про динаміку професійної підготовки студентів у процесі навчання у вузі. Ці дані збігаються з результатами досліджень (І.А.Тер-Ованесян, 1986; В.М.Платонов, 1993), якими встановлено, що динаміка загального рівня професійної підготовки залежить від курсу навчання, спортивної спеціалізації та рівня спортивних досягнень.

Доповнюючими також є дані про динаміку сформованості окремих першорядних знань і умінь. Так, за знаннями й методами навчання умінням планувати навчальний процес простежується найбільше зростання від II до IV курсу. Знання методик розвитку фізичних здібностей і умінь упроваджувати елементи новизни в навчальний процес найкраще зростають після проходження студентами педагогічних практик на III та IV курсах. Знання про індивідуальні особливості дітей та уміння контролювати процес засвоєння знань студентами набуваються у процесі проходження навчальної та педагогічної практики. У нашому дослідженні доповнено також дані, одержані іншими авторами (Н.В.Кузьміна, 1970; Ф.П.Гоноболін, 1970; Б.М.Шняк, 1997) щодо застосування активних методів навчання в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

Абсолютно новими є відомості про рівень сформованості основних компонентів знань і умінь у професійній підготовці вчителів фізичної культури, їх готовність до педагогічної діяльності. Крім того, у дослідженні розроблено технологію формування професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, що враховує умови, етапи, механізми та метову організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу наукової літератури встановлено, що існує проблема професійно-педагогічної підготовки студентів вищих фізкультурних закладів освіти у процесі вивчення курсу "Метка атлетика". У дослідженні показано, що на сьогодні недостатньо розроблено засоби і методи формування професійних знань та умінь у процесі навчання. Не вивченими залишаються питання пошуку оптимальних критеріїв оцінювання теоретичних знань в спортивних дисциплінах, співвідношення засобів, методів і форм навчання відповідно до рівня професійної підготовки.

2. Рівень професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури невисокий, характеризується значною неоднорідністю результатів і має резерви для покращення. Середні величини сформованості першорядних знань та умінь у студентів контрольної і експериментальної груп швидко від середнього рівня. Так, зокрема, студенти неадекватно задоволені засобами і методами навчання. Мають низький рівень знань з методики розвитку фізичних здібностей, недостатньо уміють використовувати переваги педагогічного досвіду роботи, а також не вміють визначати помилки, причини їх виникнення, вчасно і грамотно виправляти їх і регулювати фізичне навантаження.

3. Виявлені в дослідженні компоненти професійних знань та умінь сприяли розробці методики їх формування, яка передбачає:

- поетапне засвоєння студентами систематизованого навчально-теоретичного матеріалу;
- широкий спектр активних методів навчання;
- варіативне використання організаційних форм навчально-виховного процесу (групових, індивідуальних тощо);
- розширення вплив навчально-виховної діяльності завдяки впровадженню спеціальних завдань, засобів, методів.

Реалізація запропонованої методики на трьох етапах формуючого експерименту свідчить про її ефективність.

4. Розроблена нами методика тестового контролю сприяла суттєво підвищенню професійно-педагогічної підготовки, яка дала змогу:

- виявити розуміння студентами необхідності оволодіння першорядними знаннями та вміннями;
- робити аналіз та самооцінку своєї педагогічної діяльності;
- проявляти творчість у вирішенні проблемних ситуацій, що виникали у процесі діяльності експериментальних груп.

5. Упровадження розробленої методики формування професійно-педагогічної підготовки майбутніх спеціалістів-учителів фізичної культури у процесі навчання значно підвищило рівень першорядних знань та умінь та знання засобів і методів навчання контрольної групи на 1,3 бала; експериментальної групи на 2,1; знання передового досвіду роботи – контрольної групи на 1,2 бала, експериментальної групи на 2,4; уміння регулювати фізичне навантаження – контрольної групи на 1,3 бала, експериментальної групи на 2,4; уміння контролювати процес засвоєння знань – контрольної групи на 0,7 бала, експериментальної групи на 2,1.

6. Дослідження підтвердило, що формування професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в умовах вищої педагогічної школи є цілісним процесом, який забезпечує цілеспрямоване керівництво етаповленням особистості вчителя, зумовлює оптимізацію процесу підготовки до професійної діяльності, якість засвоєння першорядних теоретичних і практичних знань та умінь.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Савчук С. Формування професійних рис на заняттях з легкої атлетики // Молодіжний науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки – Луцьк, 1997. №1. – С.59-63.
2. Савчук С. Застосування засобів поетапного формування знань та умінь з легкої атлетики // Науковий вісник Волинського державного університету. – 1999. – №7. – С.67-75.
3. Савчук С. Місце професійної підготовки майбутнього вчителя у різних формах занять з легкої атлетики з методикою викладання // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Збірник наукових праць ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк: Медіа, 1999. – С.211-217.
4. Місімчук К., Савчук С. Формування позитивних рис особистості у процесі занять фізичною культурою // Науковий вісник Волинського державного університету. – 1997. – №7. – С.4-7.
5. Савчук С. Особливості індивідуального стилю керування спортивною діяльністю викладача-тренера // Науковий вісник Волинського державного університету. – 1997. – №7. – С.30-31.
6. Савчук С. Методика формування знань та умінь студентів на заняттях з легкої атлетики з методикою викладання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. тр. / За ред. С.С.Єрмакова. – Х.: ХХПІ. – 1999. – №22. – С.19-22.

7. Савчук С. Особливості теоретичної професійної підготовки учителя фізичної культури // Проблеми педагогічних технологій: Збірник наукових праць. – Луцьк, 1997. – С.68-71.
8. Савчук С.І. Педагогічний процес формування професійної підготовленості вчителя фізичного виховання // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Підготовка педагогічних кадрів і діяльність навчальних закладів нового типу в системі національної освіти: досвід і перспективи розвитку". – Чернівці, 1998. С.– 223-227.
9. Нісімчук К.О., Мельник Т.В., Ройко Л.Л., Смоляк В.І., Савчук С.І. Історичні аспекти гуманізації освіти: Навчальний посібник. – Луцьк, 1998. – 28с. (авторських – 0,3 д.а.).

АНОТАЦІЇ

Савчук С.І. Підготовка вчителя фізичної культури в процесі вивчення курсу "Легка атлетика". – Рукопис.

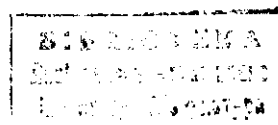
Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. Фізичне виховання різних груп населення. Волинський державний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2000

Дисертацію присвячено питанням підготовки вчителя фізичної культури у процесі вивчення курсу "Легка атлетика". Визначено структуру професійно-педагогічної підготовки вчителя фізичної культури, яка включає характеристику першорядних знань та умінь. Розроблено методичку тестового контролю професійної підготовки студентів. Запропоновано методичку формування професійної готовності, яка передбачає поєднання засвоєння студентами систематизованого навчального матеріалу, широкого спектру активних методів навчання, варіативне використання організаційних форм навчально-виховного процесу, творчу активність студентів. Основні результати праці впроваджено в навчальний процес факультетів фізичного виховання.

Ключові слова: учитель фізичної культури, професійна підготовка, першорядні знання та умінь, засоби та методи навчання легка атлетика.

Savtchuk S. Training of students for a teacher of physical culture in the process of exploring course: "Track and field athletics". – Manuscript.

Thesis submitted for a candidate degree in physical culture and sports by speciality 24.00.02. Physical culture, physical education various group of the population. – Volyn State University named after Lesya Ukrainka, Lutsk, 2000

Our investigation dedicates to the gestations on the training students, as a teacher of the physical culture in the process of exploring course "Track and field athletics". In our research was determined the structure of professional and pedagogical forms of teaching students, as a teacher of physical culture, which include main knowledge's and skills. We work out methods of the test control of professional training of the students. We offered the methods of forming the professional readiness, which provide learning systematise material of students, step by step, wide spectrum of active methods of studeing, and use the organised forms of teaching and educational process and creative activity of the students. The main results of our investigation were striked in the educational process at the faculties of physical culture.

Key words: teacher of physical culture; the professional training; main knowledge and skill; methods and ways; track (and) field athletics.

Савчук С.И. Подготовка учителя физической культуры в процессе изучения курса "Легкая атлетика". - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Львовский государственный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2000.

Цель исследования – разработать и экспериментально проверить методику формирования профессионально-педагогических знаний и умений у студентов факультетов физического воспитания в процессе изучения предмета "легкая атлетика".

Научное новшество исследования заключается в определении структуры профессионально-педагогической подготовки учителя физической культуры в процессе изучения предмета "легкая атлетика", включающего характеристику основополагающих знаний и умений; в определении компонентов и показателей сформированности профессионально-педагогических знаний и умений; установлены уровни развития знаний и умений (высокий, средний, низкий), критерии их оценки при помощи тестового контроля; составлены варианты индивидуальных заданий с использованием активных методов обучения.

Практическое значение исследования состоит в том, что его результаты дополняют положения о профессиональных знаниях и умениях учителя физической культуры, условиях их формирования в процессе профессиональной подготовки учителя. Разработаны специальные задания с

учетом возможностей студентов, усовершенствованы программы по легкой атлетике, направленные на развитие знаний и умений. Обоснованы методики тестового контроля качества профессиональных знаний студентов в процессе преподавания предмета "Легкая атлетика" в высших учебных заведениях. Применение тестового контроля позволяет своевременно получать объективную информацию о профессиональной подготовке студентов и оперативно корректировать её.

Во вступлении обосновано актуальность проблемы, определены цель и задачи исследования, раскрыто научное новшество и практическое значение работы, личный вклад автора, сфера апробации результатов исследования.

В первой главе "Теоретические основы формирования и контроля профессиональных знаний и умений, реализация их в практике" обобщается, что в современных научных исследованиях существует очевидное противоречие между теоретической разработкой проблемы профессионально-педагогической подготовки студентов высших физкультурных заведений и их практической реализацией в процессе обучения. В то же время подчеркивается недостаточность разработанной методики формирования профессионально-педагогических качеств в процессе изучения предмета "Легкая атлетика" и указывается на её неэффективную реализацию.

Во второй главе "Методы и организация исследования" описаны методы, использованные для решения поставленных задач, и этапы организации исследования.

В третьей главе "Состояние профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры" установлено, что в профессиональной подготовке учителей физической культуры большое значение имеют основополагающие знания и умения. В процессе констатирующего эксперимента установлен низкий уровень профессиональной подготовки студентов.

Определены компоненты знаний и умений, необходимые в подготовке будущих учителей физической культуры.

В четвертой главе "Формирование профессиональной подготовки учителя физической культуры в процессе занятий легкой атлетикой" предложен комплекс средств и методов физического воспитания.

Установлено, что для наилучшего результата необходимо объединять предлагаемые средства и методы разной направленности. Мы убедились в том, что комплексное применение методов не только способствует повышению эффективности учебного процесса, но и обогащает профессиональный багаж

будущего учителя. Его работа с учениками будет эффективнее и интереснее при использовании предложенных в диссертации комплексов средств и методов обучения.

Следовательно, в профессиональной подготовке будущих специалистов с физической культурой при изучении легкой атлетики основным должно быть формирование основополагающих знаний и умений. Для их совершенствования целесообразно использовать: а) принятие решений при развязывании проблемных ситуаций; б) применение сложных ролевых игр; в) применение имитационных упражнений с элементами движений зверей; г) разработка специальных комплексов для совершенствования техники движений; д) разработка содержания уроков для младших, средних, старших классов.

Установлено, что введение поэтапного обучения дает возможность анализировать ход овладения комплексом основополагающих знаний и умений по курсам, находить новые пути формирования профессионально-педагогических качеств будущего учителя.

По результатам исследования установлено, что к основным условиям, обеспечивающим в экспериментальной группе усиленную профессиональную подготовку будущих учителей физической культуры, относятся: индивидуальный подход в процессе ее планирования и осуществления; совершенствование содержания учебно-воспитательного процесса на основе выполнения разработанных нами творческих заданий и активизации творческой деятельности студентов; постоянная активизация процесса самоусовершенствования; ориентация на профессионально-педагогическую подготовку всех форм занятий с акцентом на учебную практику и практические занятия.

Основные результаты работы внедрены в учебный процесс факультетов физического воспитания.

Ключевые слова: учитель физической культуры, профессиональная подготовка, основополагающие знания и умения, средства и методы обучения, легкая атлетика.